

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ ПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра теорії держави та права**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ВЧЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ ТА ПРАВО

Назва освітньо-професійної програми	Правоохоронна діяльність
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	26 Цивільна безпека
Спеціальність	262 Правоохоронна діяльність
Вид навчальної дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська
Рік навчання	третій (денна, заочна)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
Протокол від __30.08.2024 № 17
Протокол від 02.09.2024 № 18

СХВАЛЕНО

Вченою радою
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
протокол від 16.08.2024 № 12

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми «Правоохоронна діяльність»

Юрій КРАМАРЕНКО

(підпис)

Розглянуто на засіданні кафедри загальноправових дисциплін Навчально-наукового-інституту права та інноваційної освіти протокол від 05.06.2024 № 24, протокол від 12.08.2024 № 1, на засіданні кафедри теорії держави та права протокол від 12.08.2024 № 1

Історія вчень про державу та право. Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ, 2024 рік. 28 с.

РОЗРОБНИК:

професор кафедри теорії держави та права Дніпровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Добробог Людмила Миколаївна.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

1. професор кафедри права та методики викладання правознавства Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, доктор юридичних наук, професор Кучук Андрій Микодлайович;
2. суддя Запорізького окружного адміністративного суду, доктор юридичних наук, доцент Прасов Олександр Олександрович.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни
(додаток 1 до Робочої програми навчальної дисципліни)**

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма здобуття вищої освіти	заочна форма здобуття вищої освіти
Кількість кредитів ЄКТС	4,0	4,0
Загальна кількість годин	120	120
Рік підготовки	3	3
Семестр	5	5
Лекції	20	10
Семінарські	10	10
Практичні	10	
Самостійна робота	80	100
Індивідуальні завдання (курсова робота)	-	-
Підсумковий семестровий контроль	залік	залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія вчень про державу та право». є підготовка висококваліфікованих фахівців правоохоронної діяльності, які мають теоретичні знання та практичні навички у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, суспільства та держави, охорони громадського порядку та забезпечення публічної безпеки, превентивної та профілактичної діяльності, та можуть застосовуватися, в тому числі представниками приватних охоронних структур.

Очікувані результати навчання:

- розумітися на загальних закономірностях виникнення і розвитку в тій чи іншій державі в певний період часу ідей правового управління державою, відстежувати як ці ідеї вплинули на появу і розвиток демократичного суспільства та незалежних держав;
- знати в яких умовах виникали ті чи інші вчення про державу і право.
- розуміти теоретичні погляди на державу і право, суспільство в різні періоди розвитку цивілізації;
- самостійно працювати з першоджерелами, в яких викладені теоретичні концепції сутності держави, права, суспільства, їх взаємозв'язку та розвитку;
- тлумачити та виокремлювати головне в поглядах тих чи інших

мислителів.

Вивчення дисципліни забезпечує формування компетентностей за освітньою програмою:

Інтегральна компетентність – здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері правоохоронної діяльності.

Загальні компетентності:

ЗК2 - Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5 - Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК10 - Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12 – Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні компетентності:

СК3 – Здатність до критичного мислення та системного аналізу правових явищ.

СК4 – Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати правову інформацію з різних джерел.

СК5 - Здатність визначати придатні для юридичного аналізу факти, систематизувати одержані результати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК19 - Здатність здійснювати взаємодію з іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони, у тому числі при усуненні потенційних та реальних загроз державному суверенітету та територіальній цілісності держави.

Пререквізити: «Теорія держави та права», «Історія держави та права України», «Історія держави та права зарубіжних країн».

Постреквізити: «Юридична компаративістика», «Міжнародне співробітництво у сфері правоохоронної діяльності».

Здобувачі вищої освіти повинні продемонструвати **такі програмні результати навчання:**

РН1 – Розуміти історичний, соціальний, економічний, технологічний і культурний контекст розвитку правоохоронної діяльності.

РН2 – Вести міжособистісний діалог та превентивну комунікацію з метою виконання завдань професійної діяльності.

РН10 – Виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки

PH11 – Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

PH14 – Здійснювати пошук та аналіз новітньої інформації у сфері правоохоронної діяльності, мати навички саморозвитку та самоосвіти протягом життя, підвищення професійної майстерності, вивчення та використання передового досвіду у сфері правоохоронної діяльності.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. Предмет і методологія історії вчень про державу і право. Політична і правова думка Давнього Сходу

Предмет історії вчень про державу і право. Функції історії вчень у системі юридичних наук. Методологія історії вчень про державу і право. Філософські, загальнонаукові та спеціальні наукові методи дослідження історико-правових явищ і процесів. Міжпредметні зв'язки цієї дисципліни. Зв'язок учення про державу і право з конкретними історичними умовами та пануючим або впливовим світоглядом. Головні ідеї щодо сутності та генези права й держави. Зв'язок учення про державу і право із загальнолюдськими цінностями та ідеалами. Історичний розвиток філософських уявлень про цінність держави і права. Основні ідеї, доктрини, теорії про державно-правову практику від часів виникнення до сьогодення.

Релігійно-міфологічний світогляд. Брахманізм. Буддизм. Індуїзм. Веди (вступ, знання) – давні ритуальні книги аріїв. Поділ суспільства на чотири варни (стати), які створені богами. Правова відмінність варн, а також права і обов'язки членів цих варн. Кштарії. Брахмани. Вайшії. Шудри. Школа Локайти (чарвака).

Даосизм. Соціально-політична і правова концепція даосизму. Держава за Лао-цзи. Патріархально-патерналістська концепція держави. Конфуціанство. Основні правові категорії конфуціанства. Моїзм. Принцип загальної любові і взаємної користі. Зміст договірної концепції Мо-цзи про походження верховної влади. Політико-правове вчення Шан Яна. Легістська держава.

ТЕМА 2. Політичні і правові концепції Античного світу

Релігійно-міфологічні уявлення греків про світ, події минулого, початки полісного життя, справедливість і закони. Право за природою (божественно-природне право) і право за людським встановленням — номос. Раціоналізація етичних і морально-правових уявлень про державу. Афінянський реформатор і законодавець Солон. Закон, влада закону в полісі. Держава у Демокріта. Природно-правова теорія держави. Політико-правові погляди Сократа. Тиранія. Аристократія. Плутократія (олігархія). Демократія. Типи державного ладу за Платоном. «Держава» Платона. Теорія закону, принципи законодавства за Платоном. «Політика», «Афінянська політика» Арістотеля. Законодавство за Арістотелем. Учення про державу і право стоїків.

Теоретичні погляди Цицерона. Царська влада (монархія), влада оптиматів (аристократія) і народна влада (демократія). Обов'язки ідеального громадянина. Римські стоїки. Вчення Сенеки. Космополітичні ідеї у вченні про державу. Ідеї всезагального братерства, рівності та духовної свободи. Природне право, право народів, цивільне право за Гайєм. Приватне і публічне право за Ульпіаном.

Політичні і правові ідеї християнства. Роль церкви в державному житті. Правове значення заповідей християнства. Релігійно-етичні судження Августина. Справедливе покарання. Політико-правові вчення Августина Блаженного.

ТЕМА 3. Політичні і правові ідеї Західної Європи періоду Середньовіччя

Феодалізм. Релігійний світогляд. Схоластична логіка. Церква. Папа Римський. Інквізиторські трибунали. Монархія. “Саксонське зеркало”.

Вчення Августина Аврелія. “Моральний закон”. Вчення Томи Аквінського про державу і право. Проблема співвідношення церковної та світської влади. Концепція системи права і закону Т. Аквінського. Закон Аквінат. Теорія всесвітньої монархії Данте Аліґ'єрі. Зародження християнства у Римській імперії. Політико-правове вчення Марсілія Падуанського. Закон Христа. Виборність священиків. Секуляризація державної влади. Канонічне право. Світський характер держави і права. Секти еретиків монтаністів, гностиків. Селянсько-плебейські ересі. “Божий град” – церква. “Град земний” – держава.

Генрі Бректон “Про закони і звичаї Англії”. Політико-правове вчення Джона Уїкліфа. Політико-правове вчення Яна Гуса. Програма чашників. Програма таборитів. Політико-правові вчення Ейнке фон Репкова.

ТЕМА 4. Політичні і правові вчення епохи Відродження і Реформації

Зародження прогресивного капіталістичного способу виробництва. Великі Географічні Відкриття. Розквіт мистецтва, науки, розвиток торгівлі. Реформація (латинське *reformatio* – перетворення, перебудова). Практика відпущення гріхів за гроші.

Ніколо Макіавеллі. Флорентійська республіка. Політико-правові роботи “Государ” (1513 р.), “Міркування про першу декаду Тіта Лівія” (1519 р.), “Історія Флоренції” (1532 р.). *Stato* – держава. Стратегія і тактика утримання влади і держави.

Жан Боден. “Шість книг про державу”. Поняття суверенітету як суттєвої ознаки держави. Захист приватної власності.

Мартін Лютер. 95 тезисів. Принцип рівноправності, що дістав назву “Всесвященства”. Самостійність держави відносно церкви. Томас Мюнцер. “Празькі відозви”. Християнський соціалізм, відмова від формальної держави, а свою правоту і право доводити за допомогою Біблії. Жан Кальвін. “Наставляння в християнській вірі”. Світський гуманізм. Держава створена Богом і ціль держави піклуватися про юстицію. Догмат про божественне призначення. Буржуазна соціально-економічна політика.

Томас Мор. “Утопія”. Томмазо (Джиана Доменіко) Кампанелла. “Місто Сонця”. Основоположники утопічного соціалізму і комунізму: Жан Мельє (1664–1729), Габріель Маблі (1709–1785), Гракх Бабеф (1760–1797), Анрі Сен-Симон де Рувруа (1760–1825), Франсуа-Марі-Шарль-Фур’є (1772–1837), Роберт Оуен.

Етьєн де Ла Боесі. “Міркування про добровільне рабство”. Інносанс Жантійє. “Анти-Макиавеллі”.

ТЕМА 5. Вчення про державу і право у добу Просвітництва

Релігійно-політичні гасла. Політико-правові ідеї буржуазно-демократичної революції. Конституційна монархія.

Теорія природного права і суспільного договору Г. Гроція. Природно-правова теорія Б. Спінози. Природне право. Позитивне право.

Англійська політико-правова думка. Джон Мільтон. «Про державу королів і сановників». Народ як єдине джерело і носій влади. Республіка з цензовим виборчим правом. Джон Лільберн. Природжені права людини. Проект конституції Англійської республіки — «Народна угода». Джерард Уінстенлі. Конституційний проект «Закон свободи» (1652).

Томас Гоббс. «Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковної і громадянської». Дж. Локк. «Два трактати про правління». Ідея «правової держави».

Політична програма Вольтера. Право приватної власності. Проблеми кримінального права й судочинства. Вчення про право та державу Ш. Монтеск’є. Система стримувань і противаг. Теорія народного суверенітету Ж. Ж. Руссо.

Польські та українські ідеологи Реформації. С. Оріховський. І. Вишенський. П. Могила. П. Орлик. Виключні права православної віри. Парламентсько-гетьманська козацька республіка. Феофан Прокопович. С. Десницький. Проект «Подання про заснування законодавчої, судової і каральної влади в Російській імперії» (1768 р.).

Демократичний ідеал Я. Козельського, Г. Сковороди, О. Радищева.

ТЕМА 6. Американська політико-правова думка другої половини XVIII — початку XIX ст.

«Декларація незалежності» 1776 р. «Статті конфедерації» 1781 р. Паризький мир. Конституція США 1787р. та Білль про права 1791 р. Міссурійський компроміс 1820 р. Громадянська війна 1861 – 1865 рр. Законодавчі акти уряду А. Лінкольна: «Гомстед акт 1862 р.», «Прокламація про звільнення рабів». Закон Шермана 1890 р. Конгрес. Президент США. Місцеве управління. Збройні сили. Поліція. Судова система США. Принципи федералізму. Демократизація виборчого права.

Бенджамін Франклін. Ідея політичного самоуправління північноамериканських колоній Британської корони (концепція гомруля). Томас

Пейн. Відділення колоній від Британської імперії та створення США. Томас Джефферсон. Право на самоврядування. Декларація незалежності США.

Політико-правова думка федералістів: О. Гамільтон, Д. Медісон, Д. Адамс, Д. Маршал. Юридичні гарантії принципу верховенства Конституції. Основоположні принципи конституційної інтерпретації.

ТЕМА 7. Основні напрямки західноєвропейської політико-юридичної думки ХІХ століття.

Вчення Г. Гегеля про право і державу. «Філософія права» (1821 р.). громадянське суспільство. Реальна розумність державного ладу.

Історична школа права. Універсальність природних законів. Англійський лібералізм. Теорія утилітаризму І. Бентама. Контроль за діяльністю влади. Дж. Мілль про свободу. Індивідуальна свобода.

Французький лібералізм. Б. Констан, А. де Токвіл. Особиста і політична свобода. Принцип народовладдя.

Соціалістичні вчення: Ш. Фур'є, А. Сен-Сімон, Р. Оуен. Поширення в Європі комуністичних і соціалістичних ідей. Єдино корисним правом людини є право на працю. Політична організація майбутнього суспільства - держава промисловців. Парламентська Рада промисловців і вчених. Основні принципи життя комуністичних общин.

Юридичний позитивізм: О. Конт, Дж. Остін. О. Конт «План реорганізації соціального життя».

Марксистське вчення про державу і право. Диктатура пролетаріату. Соціалізм. Комунізм. «Маніфест Комуністичної партії». Анархісти про державу і право: П. Прудон, М. Штірнер, М. Бакунін.

Аристократична концепція держави і права Ф. Ніцше.

ТЕМА 8. Правові вчення українських мислителів та політичних діячів ХІХ століття

Ідеї єдності українських земель, братерства всіх слов'янських народів, демократичних перетворень суспільства і держави. Формування ліберального і революційно-демократичного напрямків у вітчизняній політичній і правовій думці.

Михайло Драгоманов. Правовий статус особистості. Права націй у державі. «Проект оснований українского общества «Вольный союз — Вільна Спілка». Громадянські і політичні права за М. Драгомановим. Децентралізація управління в Росії за проектом М. Драгоманова. Федеративна держава за Драгомановим.

Микола Костомаров. Єдиний союз республік на федеративних началах. «Автократизм і класовий лад повинні бути знищені». Народні збори. Поміркована частина членів товариства (М. Костомаров, П. Куліш, В. Білозерський). Радикальне крило товариства (Т. Шевченко, М. Гулак, Г. Андрузький, О. Навроцький, І. Посяда та ін.). Ідея зовнішньої безпеки й оборони.

Проект слов'янського союзу Кирило-Мефодіївського товариства. Ідея конфедеративного устрою майбутнього союзу слов'янських республік.

Теоретичні погляди Тараса Шевченка. Суспільно-політичним ідеалом є Запорозька Січ. Національне звільнення. З революційними перетвореннями відродження слов'янського братерства.

Георгій Андрузький. Федерація Слов'янських Сполучених Штатів. Форма державного правління Слов'янських Сполучених Штатів - президентська республіка. Общинні управи. Проект конституції Андрузького.

ТЕМА 9. Державно-правові концепції в Україні п. ХХ ст.

Обґрунтування державної незалежності України. Політико-правовий статус України в Російській імперії. Націократична модель української державності. Війна Радянської Росії з УНР. Радянська правова теорія: становлення і основні риси. Єдина концепція «соціалістичного права».

Микола Міхновський. «Самостійна Україна» (1900 р.). Принцип національного суверенітету за М. Міхновським. Конституційний проект «Основного закону «Самостійної України»...».

Дмитро Донцов. Ідея «вольового» націоналізму». Радикальні ідеї Д. Донцова. Ідеологічна платформа Організації Українських Націоналістів (1929 р.).

Микола Сціборський. Державницька концепція націократії. Конституційний проект Сціборського.

В'ячеслав Липинський. Консервативна модель української державності. Класократія.

Державно-правові погляди діячів Центральної Ради. Михайло Грушевський. «Освобождение России и украинский вопрос. Статьи и заметки» (1907), «На порозі нової України: Гадки і мрії» (1918), «Хто такі українці і чого вони хочуть» (1917), «Якої автономії і федерації хоче Україна» (1917), «Початки громадянства. Генетична соціологія» (1921). Ідея безкласовості українського народу.

Володимир Винниченко. Соціальне і національне. Формування націонал-комуністичної концепції колектократії. Безпекова парадигма в безпековій доктрині України.

ТЕМА 10. Основні напрями вчень про державу і право у новітній час

Соціологічна школа права. Ідеї соціальної детермінованості держави і права. Євген Ерліх. «Основи соціології права». Визнання свободи суспільних відносин. Норми першого і другого порядку.

Правовий реалізм. Олівер Венделл Голмс.

Юридичний позитивізм у ХХ ст. Ганс Кельзен. Нормативне впорядкування людської поведінки.

Аналітична юриспруденція Г. Харта. «правила змін». «правило визнання». Існування судової свободи дій.

Сучасні концепції природного права. Жак Марітен. Неотомізм. Невідчужуваність людських прав.

Екзистенціалістські концепції природного права (В. Майхофер, Е. Фехнер, Г. Кон).

Рональд Дворкін. Моральне обґрунтування права.

Дж. Холл. Інтегративна юриспруденція. Загальна теорія права П. Сорокіна.

Вернер Кравітс. Сучасний підхід осмислення правової дійсності.

4. СТРУКТУРА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

Теми та план лекційних занять

Назва теми лекційного заняття	План лекційного заняття	Кількість годин
Тема 1. Предмет і методологія історії вчень про державу та право. Політична і правова думка Давнього Сходу.	1. Предмет, завдання, функції і методи вивчення курсу історії вчень про державу та право; 2. Періодизація історії вчень про державу та право; 3. Особливості формування політичних та правових вчень у країнах Стародавнього Сходу; 4. Політико-правові ідеї в Давній Індії: брахманізм і буддизм; 5. Держава і право в поглядах давньокитайських мислителів.	2
Тема 2. Політичні і правові концепції Античного світу.	1. Політичні і правові концепції Стародавньої Греції. 2. Політичні і правові теорії Стародавнього Риму. 3. Політичні і правові ідеї раннього християнства.	2
Тема 3. Політичні і правові ідеї Західної Європи періоду Середньовіччя.	1. Політико-правові ідеї середньовічних ересей. 2. Хома (Тома) Аквінський. Політико-правова теорія середньовічної схоластики. 3. Теорія всесвітньої монархії Данте Аліґ'єрі; 4. Вчення про закони та державу Марсілія Падуанського.	2
Тема 4. Політичні і правові вчення епохи	1. Політичне вчення Н. Макіавеллі	2

Відродження і Реформації.	<ol style="list-style-type: none"> 2. Політико-правові ідеї Реформації : Т. Мюнцер, М. Лютер, Ж. Кальвін 3. Вчення Ж. Бодена про державу. Теорія державного суверенітету 4. Політико-правові ідеї раннього соціалізму: Т. Мор і Т. Кампанелла 5. Політико-правові ідеї тираноборців. Етьєн де Ла Боєсі 	
Тема 5. Вчення про державу і право у добу Просвітництва.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вчення Гуго Гроція про право і державу. 2. Погляди Томаса Гоббса на державу і право. 3. Правова ідеологія в період Англійської революції 1640–1649 рр. 4. Теорія природного права Бенедикта Спінози. Вчення Джона Локка про право і державу. 5. Політико - правова доктрина Шарля Монтеск'є. 	2
Тема 6. Американська політико-правова думка другої половини XVIII — початку XIX ст.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політико-правові ідеї Бенджаміна Франкліна. 2. Томас Пейн про державу і право. 3. Політико-правові погляди Томаса Джефферсона. 4. Політико-правові ідеї Джеймса Медісона та Джона Адамса. 	2
Тема 7. Основні напрями західноєвропейської політико-юридичної думки XIX століття.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політична і правова думка в Німеччині п. XIX століття 2. Погляди на державу і право в Англії і Франції п. XIX століття 3. Марксистське вчення про державу і право 4. Аристократична концепція держави і права Ф. Ніцше 	2
Тема 8. Правові вчення українських мислителів та політичних діячів XIX століття.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Михайло Драгоманов - конституціоналіст та основоположник політичної науки в Україні; 2. Синтетична теорія права Богдана Кістяківського; 3. Політико-правові думки Кирило-Мефодіївського товариства. 	2
Тема 9. Державно-правові концепції в Україні п. XX ст.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Націократична модель української державності М. Міхновського; 	2

	<p>2. Радикальна авторитарна концепція «вольового» націоналізму Дмитра Донцова;</p> <p>3. Консервативна модель української державності;</p> <p>4. Національно-демократична модель української державності;</p> <p>5. Державно-правові погляди діячів Центральної Ради</p>	
<p>Тема 10. Основні напрями вчень про державу і право у новітній час.</p>	<p>1. Соціологічна школа права: Є. Ерліх, Р. Паунд;</p> <p>2. Правовий реалізм: О. Голмс, Д. Френк;</p> <p>3. Юридичний позитивізм у ХХ ст. «Чиста теорія права» Г. Кельзена.</p> <p>4. Тенденції сучасної української правової думки. Безпекова парадигма в доктрині сучасних держав.</p>	2

Теми семінарських занять

Назва теми семінарського заняття	Кількість годин
Тема 2. Політичні і правові концепції Античного світу.	2
Тема 4. Політичні та правові вчення епохи Відродження і Реформації.	2
Тема 6. Американська політико-правова думка другої половини ХVІІІ — початку ХІХ ст.	2
Тема 8. Правові вчення українських мислителів та політичних діячів ХІХ століття.	2
Тема 10. Основні напрями вчень про державу та право у новітній час.	2

Теми практичних занять

Назва теми практичного заняття	Кількість годин
Тема 1. Предмет і методологія історії вчень про державу та право. Політична і правова думка Давнього Сходу.	2
Тема 3. Політичні і правові ідеї Західної Європи періоду Середньовіччя.	2
Тема 5. Вчення про державу і право у добу Просвітництва.	2
Тема 7. Основні напрямки західноєвропейської політико-юридичної думки ХІХ століття.	2
Тема 9. Державно-правові концепції в Україні ХХ ст.	2

Теми для самостійної роботи

Назва теми для самостійної роботи	Кількість годин
Тема 1. Предмет і методологія історії вчень про державу та право. Політична і правова думка Давнього Сходу.	8
Тема 2. Політичні і правові концепції Античного світу.	8
Тема 3. Політичні і правові ідеї Західної Європи періоду Середньовіччя.	8
Тема 4. Політичні і правові вчення епохи Відродження і Реформації.	8
Тема 5. Вчення про державу та право у добу Просвітництва.	8
Тема 6. Американська політико-правова думка другої половини XVIII — початку XIX ст.	8
Тема 7. Основні напрямки західноєвропейської політико-юридичної думки XIX століття.	8
Тема 8. Правові вчення українських мислителів та політичних діячів XIX століття.	8
Тема 9. Державно-правові концепції в Україні п. XX ст.	8
Тема 10. Основні напрями вчень про державу та право у новітній час.	8

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ**Теми та план лекційних занять**

Назва теми лекційного заняття	План лекційного заняття	Кількість годин
Тема 1. Предмет і методологія історії вчень про державу та право. Політична і правова думка Давнього Сходу.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет, завдання, функції і методи вивчення курсу історії вчень про державу та право; 2. Періодизація історії вчень про державу і право; 3. Особливості формування політичних та правових вчень у країнах Стародавнього Сходу; 4. Політико-правові ідеї в Давній Індії: брахманізм і буддизм; 5. Держава і право в поглядах давньокитайських мислителів. 	2
Тема 3. Політичні і правові ідеї Західної Європи періоду Середньовіччя.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політико-правові ідеї середньовічних ересей. 2. Хома (Тома) Аквінський. Політико-правова теорія середньовічної схоластики. 3. Теорія всесвітньої монархії Данте Аліг'єрі; 	2

	4. Вчення про закони і державу Марсілія Падуанського.	
Тема 5. Вчення про державу і право у добу Просвітництва.	1. Вчення Гуго Гроція про право і державу. 2. Погляди Томаса Гоббса на державу та право. 3. Правова ідеологія в період Англійської революції 1640–1649 рр. 4. Теорія природного права Бенедикта Спінози. Вчення Джона Локка про право і державу. 5. Політико - правова доктрина Шарля Монтеск'є.	2
Тема 7. Основні напрями західноєвропейської політико-юридичної думки XIX століття.	1. Політична і правова думка в Німеччині п. XIX століття 2. Погляди на державу і право в Англії і Франції п. XIX століття 3. Марксистське вчення про державу і право 4. Аристократична концепція держави і права Ф. Ніцше	2
Тема 9. Державно-правові концепції в Україні п. XX ст.	1. Націократична модель української державності М. Міхновського; 2. Радикальна авторитарна концепція «вольового» націоналізму Дмитра Донцова; 3. Консервативна модель української державності; 4. Національно-демократична модель української державності; 5. Державно-правові погляди діячів Центральної Ради	2

Теми семінарських занять

Назва теми семінарського заняття	Кількість годин
Тема 2. Політичні і правові концепції Античного світу.	2
Тема 4. Політичні і правові вчення епохи Відродження і Реформації.	2
Тема 6. Американська політико-правова думка другої половини XVIII — початку XIX ст.	2
Тема 8. Правові вчення українських мислителів та політичних діячів XIX століття.	2
Тема 10. Основні напрями вчень про державу та право у новітній час.	2

Теми для самостійної роботи

Назва теми для самостійної роботи	Кількість годин
Тема 1. Предмет і методологія історії вчень про державу та право. Політична і правова думка Давнього Сходу.	10
Тема 2. Політичні і правові концепції Античного світу.	10
Тема 3. Політичні і правові ідеї Західної Європи періоду Середньовіччя.	10
Тема 4. Політичні і правові вчення епохи Відродження і Реформації.	10
Тема 5. Вчення про державу і право у добу Просвітництва.	10
Тема 6. Американська політико-правова думка другої половини XVIII — початку XIX ст.	10
Тема 7. Основні напрямки західноєвропейської політико-юридичної думки XIX століття.	10
Тема 8. Правові вчення українських мислителів та політичних діячів XIX століття.	10
Тема 9. Державно-правові концепції в Україні п. XX ст.	10
Тема 10. Основні напрями вчень про державу і право у новітній час.	10

5. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ТА ЗАВДАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Зародження поглядів на державу і право у давньогрецькій міфології.
2. Поняття справедливості і права у філософських ученнях досократиків.
3. Політичні і державно-правові погляди софістів.
4. Теорія ідеальної держави Платона.
5. Вчення Аристотеля про правильні і неправильні форми держави і його вплив на європейську державно-правову і політичну думку.
6. Становлення ідеї космополітизму в ученнях стоїків.
7. Основні напрямки державно-правової думки епохи еллінізму.
8. Римське право як соціокультурний феномен.
9. Вчення Цицерона про державу і право.
10. Правове вчення римських юристів і його значення в історії правознавства.
11. Правові і політичні ідеї первісного християнства.
12. Природниче право у вченнях давньоримських правознавців.
13. Церква і єресь в період первісного християнства: правознавчий аспект.
14. Теорія „двох мечів” і її значення для розвитку юридичної думки Західнохристиянського світу.
15. Утвердження провідної ролі церкви в організації суспільного життя у творах Аврелія Августина і Фоми Аквінського.
16. Державно-правові концепції італійських мислителів середньовіччя і вчення про закони і державу Марсилія Падуанського.
17. Вчення Августина Аврелія. “Моральний закон”.

18. Ніколо Макіавеллі. Флорентійська республіка. Політико-правові роботи “Государ” (1513 р.).
19. Жан Боден. “Шість книг про державу”. Поняття суверенітету як суттєвої ознаки держави. Захист приватної власності.
20. Мартін Лютер. 95 тезисів. Принцип рівноправності, що дістав назву “Всесвященства”. Самостійність держави відносно церкви.
21. Жан Кальвін. “Наставляння в християнській вірі”.
22. Етьєн де Ла Босе. “Міркування про добровільне рабство”. Інносанс Жантійє. “Анті-Макіавеллі”.
23. Томас Мор. “Утопія”.
24. Англійська політико-правова думка. Джон Мільтон. «Про державу королів і сановників».
25. Концепція держави і права Т. Гоббса.
26. Концепція держави і права Б. Спінози.
27. Державно-правове вчення Г. Гроція.
28. Д. Локк про виникнення і завдання держави.
29. Теорії суспільного договору в ранньобуржуазних концепціях держави і права.
30. Теорія розподілу влад Д. Локка.
31. Ліберальна політична доктрина Д. Локка і становлення ідеї правової держави.
32. Політико-правові погляди французьких просвітників і їх відображення в державно-правових теоріях.
33. Державно-правова концепція Ш. Л. Монтеск’є.
34. Теорія розподілу влад Ш. Л. Монтеск’є.
35. Проблема громадянської свободи у політико-правовій теорії Вольтера.
36. Повторне відкриття общини у політико-правовій теорії Ж.-Ж. Руссо.
37. Витоки політико-правових теорій державних діячів США періоду боротьби за незалежність.
38. Розвиток ідеї правової держави в політико-правових вченнях епохи Просвітництва.
39. Демократичний ідеал Я. Козельського, Г. Сковороди, О. Радищева.
40. Бенджамін Франклін. Ідея політичного самоуправління північноамериканських колоній Британської корони (концепція гомруля).
41. Політико-правова думка федералістів: О. Гамільтон, Д. Медісон, Д. Адамс, Д. Маршал.
42. Свобода і воля у філософії права Г. В. Ф. Гегеля.
43. Всесвітня історія і форми держави в ученні Гегеля.
44. Проблема етатизму і тоталітаризму в ученні Гегеля про державу і право.
45. Державно-правові теорії англійського лібералізму XIX сторіччя.
46. Державно-правові теорії французького лібералізму XIX сторіччя.
47. Державно-правові теорії німецького лібералізму XIX сторіччя.
48. Юридичний позитивізм і його вплив на державно-правову думку XIX і XX сторіч.
49. Аристократична концепція держави і права Ф. Ніцше.

50. Державно-правова теорія „наукового соціалізму” (за творами К. Маркса і Ф. Енгельса).
51. Соціологічні теорії держави і права.
52. Теорії природного права у ХІХ сторіччі.
53. Михайло Драгоманов. Правовий статус особистості. Права націй у державі..
54. Становлення української державно-правової ідеології в контексті національної ідеї (перша половина ХІХ ст.).
55. Державно-правова концепція Кирило-Мефодіївського товариства.
56. Політико-правові погляди Т. Шевченка і його внесок у розробку філософії національної ідеї.
57. Державно-правова ідеологія національної ідеї: західноєвропейський і український аспекти (порівняльний аналіз).
58. Георгій Андрузький. Федерація Слов’янських Сполучених Штатів.
59. В’ячеслав Липинський. Консервативна модель української державності. Класократія.
60. Державно-правові погляди діячів Центральної Ради.

6. КРИТЕРІЙ ТА ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Для навчальної дисципліни «Історія вчень про державу та право» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: залік, стандартизовані тести, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, студентські презентації та виступи на наукових заходах.

Підсумковий семестровий контроль успішності проводиться у формі заліку з відповідної освітньої компоненти або його окремої завершеної частини в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою навчальною програмою, і у строки, встановлені навчальним планом та розкладом.

Підсумковий семестровий контроль буде сформовано з 30-ти білетів за єдиним принципом: кожен білет містить теоретичну частину. Теоретична частина містить два питання. Максимальний час для підготовки до заліку дається – 20 хвилин. Кожне питання екзаменатором оцінюється окремо. Максимальна кількість балів за підсумковий контроль не більше 50 балів.

У разі настання обставин непереборної сили (форсмажорних обставин) контрольні заходи можуть проводитися з використанням технологій дистанційного навчання. Системою буде обрано по 50 тестових питань з дисципліни, кожне з яких оцінено у 1 бал. Відведений час для проходження тесту – 100 хвилин. Максимально можливий результат особи, яка складає підсумковий семестровий контроль за відповіді на тестові запитання може скласти 50 балів. Відповідь на кожне з запитань оцінюється в 0 або 1 тестових балів: якщо вказано правильну відповідь – 1 бал; неправильну відповідь – 0 балів.

При оголошенні сигналу «Повітряна тривога» здобувачі вищої освіти залишають роботи в аудиторії та проходять у бомбосховища до оголошення

сигналу «Відбій повітряної тривоги». Час «Повітряної тривоги» не враховується у загальний термін підсумкового контролю.

ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ		
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль
Аудиторна робота	Самостійна робота	Залік(З)/Екзамен (Е)
≤ 40	≤ 10	
≤ 50		≤ 50
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК+З ≤ 100		
Підсумкова оцінка у випадку складання екзамену (П) = ПК + Е ≤ 100		

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ		
Поточний контроль (ПК)		Підсумковий контроль
Аудиторна робота	Самостійна робота	Залік(З)/Екзамен (Е)
≤ 20	≤ 30	
≤ 50		≤ 50
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) =ПК+З ≤ 100		
Підсумкова оцінка у випадку складання екзамену (П) = ПК + Е ≤ 100		

**Критерії оцінювання аудиторної роботи здобувачів вищої освіти
(денна та заочна форми навчання)**

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Високий рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
4	Невисокий рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями . Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики.
3	Достатній рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер , потребують подальшого напрацювання та закріплення;

	навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані, деякі види завдань виконані з помилками.
2	Недостатній рівень компетентностей. Питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення.
1	Мінімальний рівень компетентностей. Здобувач не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань.
0	Незадовільний рівень компетентностей. Здобувач вищої освіти відсутній на занятті.

**Критерії оцінювання самостійної роботи
(денна форма навчання)**

Максимум 10 балів	
Підготовка словника юридичних термінів з тем курсу	4
Підготовка презентації з навчальної теми чи з окремого питання	до 10 балів
Виконання самостійних завдань (за погодженням з викладачем та відповідно до програми курсу)	5
Підготовка доповіді	5
Виконання індивідуальних творчих завдань (за погодженням з викладачем та відповідно до програми курсу)	До 10 балів
Підготовка та розробка схем та таблиць	5-8 балів
Підготовка тез наукових доповідей, статей та участь у конференціях, круглих столах	до 10 балів

**Критерії оцінювання самостійної роботи
(заочна форма навчання)**

Максимум 30 балів	
Підготовка словника юридичних термінів з тем курсу	4
Підготовка презентації з навчальної теми чи з окремого питання	до 15 балів
Підготовка доповіді	5
Виконання індивідуальних творчих завдань (за погодженням з викладачем та відповідно до програми курсу)	до 10 балів
Підготовка та розробка схем та таблиць	15 балів

Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль – це перевірка рівня засвоєння знань, навичок, вмінь та інших компетентностей за певний період навчання (навчальний семестр, навчальний рік).

З навчальної дисципліни «Історія вчень про державу та право» передбачено:

- для денної та заочної форм навчання – залік.

Для навчальної дисципліни «Історія вчень про державу та право» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають:

- завдання для семінарських та практичних занять (на семінарських заняттях викладач оцінює виступи здобувачів вищої освіти, їх активність у дискусії, уміння формулювати і відстоювати свою думку тощо. Перелік тем семінарських занять та завдання, що розв'язуються, визначається робочою програмою навчальної дисципліни. Підсумкові оцінки за семінарське заняття вносяться у відповідний журнал);

- завдання для індивідуальної та самостійної роботи здобувачів вищої освіти, теми рефератів (передбачаються робочою програмою навчальної дисципліни. Виконання завдань, які вносяться на самостійну та індивідуальну роботу, контролюється науково-педагогічним працівником під час консультацій);

- завдання для підсумкового контролю (використовуються як засіб контролю знань здобувачів вищої освіти після вивчення навчальної дисципліни; дозволяють оцінити досягнутий особою рівень сформованості знань, вмінь і навичок);

- тести (можуть використовуватися для діагностики успішності під час аудиторних та практичних занять або як форма самоконтролю).

Для навчальної дисципліни «Історія вчень про державу та право» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: заліки, командні проекти, стандартизовані тести, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, студентські презентації та виступи на наукових заходах, індивідуальні та групові завдання, малювання мап, контурних та електронних мап, виготовлення таблиць, схем.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка в балах
----------------	-------------------------------	----------------

	Залік	Екзамен/ диференційований залік	Оцінка	Пояснення
90-100	зараховано	Відмінно	А	« Відмінно » - теоретичний зміст курсу засвоєний у повному обсязі; сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані в повному обсязі.
83-89		Добре	В	« Дуже добре » - теоретичний зміст курсу засвоєний в повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані, якість виконання більшості з них оцінена кількістю балів, близько до максимальної.
75-82		Добре	С	« Добре » - теоретичний зміст курсу засвоєний цілком; в основному сформовані практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені РПНД, виконані, якість

				виконання жодного з них не оцінена мінімальною кількістю балів, деякі види завдань виконані з помилками.
68-74		Задовільно	D	« Задовільно » - теоретичний зміст курсу засвоєний не повністю; але прогалини не носять істотного характеру; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; більшість передбачених РПНД навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять помилки.
60-67			E	« Достатньо » - теоретичний зміст курсу засвоєний частково; не сформовано деякі практичні навички роботи; частина передбачених РПНД навчальних завдань не виконані або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального.
35-59	не	Незадовільно	FX	« Умовно незадовільно » - теоретичний зміст

			<p>курсу засвоєний частково; не сформовані необхідні практичні навички роботи; більшість навчальних завдань не виконано або якість їх виконання оцінено кількістю балів, близько до мінімальної; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання).</p>
1-34			<p>F «Безумовно незадовільно» - теоретичний зміст курсу не засвоєний; не сформовані необхідні практичні навички роботи; всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки або не виконані взагалі; додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не призведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань.</p>

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧЕНО НАВЧАЛЬНОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ

Інформаційне та методичне забезпечення навчальної дисципліни: схеми та таблиці, презентації, відео, аудіо програвач, крейдово-магнітна дошка, проектор.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (рекомендовані джерела інформації)

Основні нормативні акти:

- Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 03 вересня 2019 року. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 38. Ст. 160.).

- акти міжнародного права:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Стор. 89. Ст. 3103.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Голос України. 2001. № 3.

3. Європейська Конвенція про громадянство. Міжнародний договір від 7 листопада 1997 року. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2001. № 11. С. 69-77.

4. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин від 5 листопада 1992 року. Офіційний вісник України. 2006. № 50. Ст. 3381.

5. Конвенція про статус апатридів від 28 вересня 1954 року. (Витяг). Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 2001. № 11. С. 131-139.

6. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

7. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 грудня 1984 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text

8. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1995 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text

9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

11. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями: Правила ООН від 30 серпня 1955 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_212#Text

12. Регламент Європейського суду з прав людини : прийнятий РЄ 01 листопада 2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067#Text
- закони:
1. Кримінальний кодекс України від 4 квітня 2001 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25. Ст. 131.
 2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст. 356.
 3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.
 4. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 липня 2017 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2017. № 35. Ст. 376.
 5. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545.
 6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23 грудня 1997 року (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1998. № 20. Ст. 99.
 7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 року. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260.
 8. Про виконавче провадження : Закон України від 2 червня 2016 року (зі змінами і допов.). Урядовий кур'єр.2016. № 134.
- підзаконні акти:
9. Про конкурс із добору кандидатів для обрання суддею Європейського суду з прав людини від України : затверджено Указом Президента України від 19 лютого 2021 року № 63/2021. Урядовий кур'єр. 2021. № 35.

Підручники:

1. Історія вчень про державу і право: підручник / за ред проф. Г.Г. Демиденка, проф. О.В. Петрищина. Харків. 2019. 256 с.
2. Зозуля Є. В., Туренко О. С., Іванов І. В. Історія вчень про державу і право : навч. посіб / Є. В. Зозуля, О. С. Туренко, І. В. Іванов. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. 308 с.
3. Шмоткін О. В. Актуальні проблеми теорії держави і права: підручник. Київ: НА СБУ, 2019. 275 с.

Навчальні посібники, інші дидактичні та методичні матеріали:

1. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах / редкол.: В. Д. Гончаренко (гол.) та ін. Харків: Право, 2016. Том 1: Історія держави і права України. 848 с.

2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах / редкол.: С. І. Максимов (гол.) та ін. Харків: Право, 2017. Том 2: Філософія права. 1128 с.
3. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти томах / редкол.: О. В. Петришин (гол.) та ін. Харків: Право, 2017. Том 3: Загальна теорія права. 952 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Dobroboh L.M. Democracy, Human Rights and the Rule of Law as European Values. Legal support of European integration: general legal and sectoral aspect: Scientific monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2024. Pp. 157-180 (712p.). © Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, 2024 ISBN 978-9934-26-424-5 © ISMA University of Applied Sciences, 2024.
3. Львова О. Л. Ідея влади в часи реформації: Ян Гус, Мартін Лютер, Жан Кальвін. Правова держава. 2019. Вип. 30. С. 76–84.
3. Мельник М. О. Школа правового реалізму: пошук балансу між визначеністю норм писаного права і судовою дискрецією. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2018. Т. 2. С. 44-48.
4. Метельський Р. Е. Порівняльна характеристика конституційного проекту М. Драгоманова та конституції Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 року. Драгоманівський збірник. «Вільна Спілка» та сучасний український конституціоналізм. Львів: Світ, 1996. С. 116–120.
5. Налуцишин В. В. Свобода як основа розуміння соціального контролю та правового порядку у філософсько-правових поглядах М. Лютера, Ж. Кальвіна, Ж. Бодена та Т. Кампанелли. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2017. Вип. 27. С. 8–9.
6. Фаст О. О. Внесок Фоми Аквінського у формування концепції верховенства права. Науковий вісник УжНУ. Серія: «Право». 2017. Вип. 43. Том 1. С. 44 – 47.
7. Шмоткін О. В. Філософія права як фундаментальна юридична наука. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 2. С. 307-320.
8. Шумляєва І. Д. Розвиток взаємовідносин органів публічної влади та громадян на місцевому рівні в умовах формування правової держави. Державне управління та місцеве самоврядування. 2019. Вип. 2. С. 157-165.
9. Явтушенко О. В. Теоретико-правовий аналіз похідних джерел мусульманського (ісламського) права. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 5. С. 20-23.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.president.gov.ua/> - Офіційний сайт Президента України;
2. <http://www.rada.gov.ua/> – Офіційний портал Верховної ради України;
3. <http://www.kmu.gov.ua/> – Офіційний портал Кабінету міністрів України;

4. <http://vkksu.gov.ua/> – Офіційний сайт Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;
5. <http://reyestr.court.gov.ua> – Офіційний сайт єдиного державного реєстру судових рішень України";
6. <http://www.rada.kiev.ua/laws/pravo/all/sites.htm> – перелік серверів державних органів на сайті Верховної Ради України;
7. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/> – Офіційний сайт Верховного Суду;
8. <http://www.minjust.gov.ua/> – Офіційний сайт Міністерства юстиції України;
9. <http://www.constcourt.gov.ua/> – Офіційний сайт Конституційного Суду України;
10. <http://www.cvk.ukrpack.net/> – Офіційний сайт Центральної виборчої комісії.

**Завідувач кафедри
теорії держави та права**

Ольга КУЛІНІЧ

